

de Hollanders moest verjagen.¹

Dat laatste was niet Tjokro's wens. Hij was, aldus Korver,

'geen voorstander van de leus 'Indië los van Holland'. Als doel zag hij een 'Staat Indië' die zelfbestuur genoot maar dan wel in één verband met Nederland, d.w.z. als deel van 'Groter Nederland', een term die hij wel gebruikte.'²

Ook de *Sarekat Islam* stond, schrijft Korver,

'over het algemeen loyaal . . . tegenover het Nederlandse gezag . . . Op de congressen (werd) onveranderlijk het Wilhelmus gespeeld [en] met de Nederlandse vlag gezwaaid en door de sprekers werd nooit nagelaten, hulde te brengen aan de koningin en aan de Nederlands-Indische regering.'³

Er was dus bij Tjokro en de zijnen vertrouwen in de bedoelingen van Nederlanders als Idenburg, Hazeu en Rinkes – zij hadden vertrouwen in de bedoelingen van Tjokro. Evenmin evenwel als Idenburg en diegenen die dachten als hij, representatief waren voor de Europese groep als geheel, evenmin waren Tjokro en de andere leden van het Centraal Comité na enige tijd nog representatief voor de honderdduizenden die tot de *Sarekat Islam* waren toegetreden. Zij bleven hem, waar hij zich vertoonde, opwachten en begroeten uit al de kracht van hun Messiaanse verwachtingen – verwachtingen, nog versterkt door de in '14 uitgebroken Eerste Wereldoorlog die in de ogen van vele inheemsden een zware slag toebreacht aan de naam en het gezag van de Europese mogendheden. Zo in de zomer van '15, toen Tjokro met een ander lid van het Centraal Comité en met een tweede vooraanstaande uit de beweging, *hadji* Agoes Salim, aangekomen was in een plaatsje op Oost-Java waar op een omheind erf, dat met een erepoort versierd was, een openbare bijeenkomst van de *Sarekat Islam* zou worden gehouden. Ca. zeventuizend leden waren er heengestroomd, maar er verdrongen zich buiten nog wel dertienduizend anderen. Tjokro sprak – 'daarna', aldus Agoes Salims verslag,

'werd de vergaderden verzocht om heen te gaan, maar nu wilden ze en moesten ze Tjokro de hand kussen. Om ons ontstond een gedrang. Van alle kanten werd Tjokro aangegrepen en men kuste zijn handen, zijn schouders, de rand van zijn

¹ Brief, 25 okt. 1913, in van der Wal: *Opkomst*, p. 348. ² A. P. E. Korver: *Sarekat Islam 1912-1916*, p. 61-62. ³ A.v., p. 64.